

Sociální aspekty jaderné energetiky: případ hlubinného úložiště

Akademie věd
České republiky

Strategie AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Teachener

Martin Durdovič

Naše společná přítomnost

Energie, ekonomika, environment a etika

Jihočeská univerzita, České Budějovice, 30. 3. 2017

Sociální aspekty jaderné energetiky

- 1) **Postoje veřejnosti k jaderné energetice** ve srovnání s jinými zdroji energie.
- 2) **Komunikace s veřejností** a její **účast na rozhodování** o jaderných zařízeních (*hlubinné úložiště, nové bloky*).
- 3) **Socioekonomické důsledky** rozvoje či útlumu jaderné energetiky (*např. na úrovni regionu*).
- 4) **Komunikace mezi technickými a sociálněvědními odborníky** a vztah obou druhů expertíz.
- 5) **Geopolitický kontext jaderné energetiky** (*zejm. mezinárodní vztahy, bezpečnost*).
- 6) **Etické otázky týkající se odpovědnosti** (*vůči budoucím generacím, vůči životnímu prostředí, za likvidaci odpadů apod.*).

Nový vzdělávací projekt (ERASMUS+)

Teachener

TEACHENER (2016-2019)

Integrating Social Sciences and Humanities into Teaching about Energy

Cíle:

- přenést poznatky humanitních a sociálních věd do oblasti vysokoškolského technického vzdělávání,
- vytvořit webový portál v angličtině se systémem výukových modulů pokrývajících různá témata spojená se sociálními aspekty energetiky,
- podpořit interdisciplinární dovednosti absolventů.

Případ hlubinného úložiště

Problémová situace: *technické vs. sociální*

- geologická vhodnost,
- technologický vývoj,
- důlní a stavební práce atd.

**sociální přijatelnost
& legitimita rozhodování**

Protesty lokalit proti HÚ

Dne proti hlubinnému úložišti
radioaktivních odpadů

Štafetu, koncert a setkání
s mottem „Nedejme se“

Termín: sobota 18. dubna 2015

Program:

*9.00 – 12.00 hod., v rámci Velikonočního jarmarku na zámku

KRAJEM, KDE **NEBUDE** ÚLOŽIŠTĚ,

který se koná v rámci celorepublikového
Dne proti úložišti

sobota 18. dubna 2015

Jak rozhodovat o HÚ - trendy politiky EU

- ❑ „Energy Union and Climate“ – jedna z **10 priorit EK**.
- ❑ „*A new deal for energy consumers recognizes the need for **Europeans to be at the core** of the Energy Union.*“ (EK)
- ❑ Doplnování zastupitelské demokracie o prvky **participativní** či **deliberativní** demokracie.
- ❑ Směrnice Rady 2011/70/Euratom požaduje, aby veřejnost měla „*příležitost **účinně se účastnit procesu rozhodování** týkajícího se nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem*“.

Výzkumný projekt

Projekt TAČR v rámci programu OMEGA (2014-2015) pro aplikovaný sociálněvědní výzkum, který umožnil rozsáhlý sběr sociologických dat:

- ❑ skupinové rozhovory s obyvateli 4 ze 7 zvažovaných lokalit,
- ❑ individuální expertní rozhovory,
- ❑ dotazování na reprezentativním vzorku dospělé populace ČR,
- ❑ dotazování na reprezentativním vzorku obyvatel 4 ze 7 lokalit.

Výzkumný tým:

Mgr. Martin Ďurďovič, Ph.D.

PhDr. Zdenka Vajdová

Mgr. Kateřina Bernardyová

PhDr. Daniel Čermák, Ph.D.

Naše společnost

časopis Centra pro výzkum veřejného mínění
Sociologického ústavu AV ČR, v.v.l.

ročník 12 (2014), číslo 2

Martin Ďurďovič, Zdenka Vajdová, Kateřina Bernardyová **Rozhodování o hlubinném úložišti jaderného odpadu v České republice**

Martin Ďurďovič, Zdenka Vajdová, Kateřina Bernardyová
**Rozhodování o hlubinném úložišti
jaderného odpadu v České republice**

Daniel Kunštát

**Strana, která neumírá: K příčinám
stability volební podpory KSČM**

Antonín Paleček, Roman Vido

**Náboženské vyznání v České republice
z perspektivy inter- a intragenerační
transmise**

Kateřina Soukalová

**K počátkům veřejného mínění:
Historicko-sociologická studie**

Ján Mišovič

**Hadley Cantril: významný teoretik
a metodolog veřejného mínění
(1906-1969)**

Výstup I: odborný článek

Výstupy II: článek a analytické zprávy

**Vnímání a hodnocení
dosavadního vývoje jednání
o hlubinném úložišti
vyhořelého jaderného paliva
a radioaktivních odpadů v ČR**

**Závěrečná zpráva
z kvalitativní fáze výzkumu**

**Role místních komunit
v procesu rozhodování
o hlubinném úložišti
vyhořelého jaderného paliva
a radioaktivních odpadů v ČR**

**Závěrečná zpráva
z kvantitativní fáze výzkumu**

Výstupy III: komunikace s lokalitami

SOUÍ

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Datum vyhotovení dokumentu: 8. března 2015

SOUHRN HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍ ZE SOCIOLOGICKÉHO VÝZKUMU ZA ROK 2014

Informace o výzkumu

Sociologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., se věnuje řešení výzkumného projektu, jehož tématem je **zapojení veřejnosti do jednání o vyhledávání lokality pro výstavbu hlubinného úložiště**. Finanční prostředky na realizaci projektu jsou čerpány z grantu, který Sociologický ústav na základě veřejné soutěže získal od Technologické agentury ČR pro období let 2014 až 2015.

V roce 2014 byla realizována první část výzkumu, která měla povahu sběru tzv. kvalitativních dat. Řešitelský tým považuje za důležité informovat průběžně o výsledcích výzkumu obyvatele lokalit a další účastníky jednání o hlubinném úložišti. Následující text obsahuje shrnutí hlavních zjištění, ke kterým výzkum dospěl v roce 2014.

Chtěli bychom upozornit, že výzkumný projekt trvá až do konce roku 2015 a že se zatím jedná o průběžné výsledky. Konečné výsledky výzkumu bude možné formulovat až na základě reprezentativního dotazníkového šetření, které proběhne v dubnu roku 2015 a ověří platnost hlavních zjištění ze sběru kvalitativních dat.

Z důvodu finančních možností vědeckého grantu musel řešitelský tým pro realizaci výzkumu vybrat pouze 4 ze 7 výtípaných lokalit. Jde o omezení, které nemá vliv na kvalitu výzkumu. Na základě pečlivého zohlednění různých sociologických kritérií byly vybrány lokality Čihadlo, Čertovka, Magdaléna a Hrádek. Tento výběr lokalit pro sociologický výzkum žádným způsobem nesouvisí s procesem výběru lokality pro úložiště.

Poskytování informací o výzkumu veřejnosti

- Dne 16. 1. 2014 byla na webových stránkách Sociologického ústavu Akademie věd ČR publikována tisková zpráva o realizaci výzkumu.
- Dne 21. 1. 2014 byla na schůzce Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti uskutečněna veřejná prezentace obsahu výzkumného projektu.
- Dne 16. 5. 2014 byl na e-mailové stránky všech obecních úřadů ve 4 lokalitách, kde následně proběhly skupinové diskuze, rozeslán informační dopis, který informoval o výzkumném projektu, účelu výzkumu a o tom, jak se výzkum dotkne obyvatel obcí.

SOUÍ

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Datum vyhotovení dokumentu: 2. listopadu 2015

SOUHRN HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍ ZE SOCIOLOGICKÉHO VÝZKUMU ZA ROK 2015

Informace o výzkumu

Sociologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., se věnuje řešení výzkumného projektu, jehož tématem je **zapojení veřejnosti do jednání o vyhledávání lokality pro výstavbu hlubinného úložiště** vysoce radioaktivních odpadů. Finanční prostředky na realizaci projektu jsou čerpány z grantu, který Sociologický ústav na základě veřejné soutěže získal od Technologické agentury ČR pro období let 2014 až 2015.

V roce 2015 byla realizována druhá část výzkumu, která měla povahu sběru tzv. kvantitativních dat. Řešitelský tým považuje za důležité informovat průběžně o výsledcích výzkumu obyvatele lokalit a další účastníky jednání o hlubinném úložišti. Následující text navazuje na podobný dokument z roku 2014. Jsou v něm shrnuta vybraná důležitá zjištění z **reprezentativního dotazníkového šetření**, které proběhlo mezi obyvateli 4 ze 7 lokalit výtípaných pro výstavbu hlubinného úložiště.

Důvodem omezení dotazníkového šetření na 4 lokality byly finanční možnosti poskytnutého grantu. Jde o omezení, které nemá vliv na kvalitu výzkumu. Na základě pečlivého zohlednění různých sociologických kritérií byly vybrány lokality Čihadlo, Čertovka, Magdaléna a Hrádek. Tento výběr lokalit pro sociologický výzkum nijak nesouvisí s procesem výběru lokality pro úložiště.

Poskytování informací o výzkumu veřejnosti

- Dne 16. 1. 2014 byla na webových stránkách Sociologického ústavu Akademie věd ČR publikována tisková zpráva o realizaci výzkumu.
- Dne 21. 1. 2014 byla na schůzce Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti uskutečněna veřejná prezentace obsahu výzkumného projektu.
- Dne 16. 5. 2014 byl na e-mailové stránky všech obecních úřadů ve 4 lokalitách, kde následně proběhly skupinové diskuze, rozeslán informační dopis, který informoval o výzkumném projektu, účelu výzkumu a o tom, jak se výzkum dotkne obyvatel obcí.
- Dne 9. 3. byl na e-mailové adresy obecních úřadů 7 zvažovaných lokalit zaslán souhrn hlavních zjištění z tzv. kvalitativní fáze sociologického výzkumu. Hlavní je dostupný zde: <http://www.soc.cas.cz/publikace/souhrn-hlavnich-zjisteni-ze-sociologickeho-vyzkumu-za-rok-2014>

**Metodika pro komunikaci
a účast na rozhodování
o hlubinném úložišti
vyhořelého jaderného paliva
a vysokoaktivních odpadů v ČR**

Martin Ďurdovič

Obsah metodiky

1. Úvod	5
2. O metodice	8
2.1 Zdůvodnění potřeby metodiky	8
2.2 Cíl metodiky	9
2.3 Novost přístupu	10
3. Sociální zakotvenost rozhodovacího procesu	13
3.1 Názorové perspektivy účastníků jednání	13
3.2 Realizační aspekty projektu hlubinného úložiště	16
3.3 Sociální přijatelnost rozhodnutí	19
4. Rozhodování jako proces dialogu	22
4.1 Kultivace prostředí pro komunikaci	23
4.2 Sdílení poznatků mezi experty a laickou veřejností	34
4.3 Účast na rozhodování	37
5. Témata dialogu	42
5.1 Opatření ve prospěch místní komunity	42
5.2 Kulturní identita lokality s hlubinným úložištěm	46
5.3 Životní prostředí a místní komunita	49
6. Způsob uplatnění metodiky	52
Příloha 1: Metodika v kostce	54
Příloha 2: Přehled místních občanských iniciativ a NNO	55
Použitá literatura	56

Mezi expertní a veřejnou sociologií

V návaznosti na rozlišení mezi profesionální, kritickou, expertní a veřejnou sociologií (M. Burawoy) má metodika dvě funkce:

EXPERTNÍ FUNKCI

Odpovědným státním institucím poskytuje doporučení, jak ze strany státu přistupovat k jednání o HÚ.

VEŘEJNOU FUNKCI

Popisuje vhodné způsoby komunikace a participace všech důležitých účastníků rozhodování o HÚ.

PRACOVNÍ SKUPINA PRO DIALOG O HLUBINNÉM ÚLOŽIŠTI

Kontakt

PS Dialog - sekretariát

Činnost Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti organizačně zajišťuje sekretariát.

Ing. Hana Vojtěchová
Ústav jaderného výzkumu
Hlavní 130, Řež
250 68 Husinec

+420 266 173 608

+420 720 739 855

hana.vojtechova@ujv.cz

Vítejte na oficiálním webu Pracovní skupiny Dialog o hlubinném úložišti

2.10.2016

21. schůze Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti.

Datum a čas konání: 20. října 2016, 10:00 – 16:00 hod

Místo konání: Zasedací místnost č. 215, Ministerstvo průmyslu a obchodu (Na Františku 32, Praha 1)

Hlavními body jednání, dle závěrů minulé schůze PS Dialog, by mělo být:

1. Budoucí směřování a práce Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti
2. Projednání upraveného návrhu socioekonomických kritérií pro výběr lokality pro hlubinné úložiště

Novinky

V této rubrice nejsou žádné články.

Platforma proti hlubinnému úložišti

Je dobrovolným, neziskovým společenstvím obcí a spolků, dotčených projektem výstavby hlubinného úložiště radioaktivních odpadů a vyhořelého jaderného paliva.

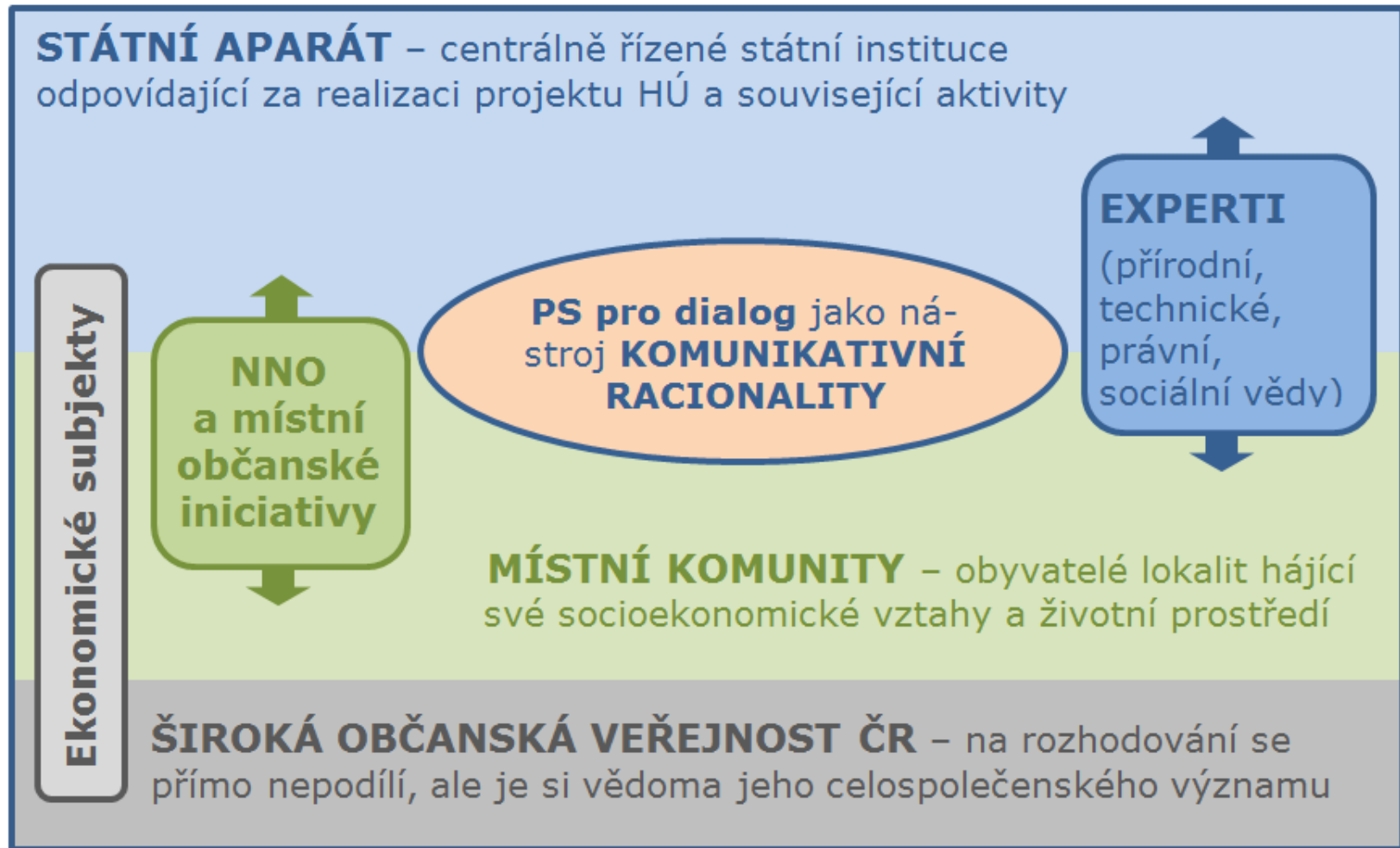
Cílem Platformy je prosadit takový způsob hledání řešení problému vyhořelého jaderného paliva a radioaktivních odpadů, který bude otevřený, průhledný a v němž obce a veřejnost budou mít zákony dostatečně garantované možnosti hájit své oprávněné zájmy.

[Více zde.](#)

„Platforma“ vyjadřuje společný zájem a cíl – zajistit celospolečenskou debatu o problému včetně otevřeného procesu hledání řešení a vytvoření přijetí zákonných práv obcí a jejich lidí v celém procesu.

Dovětek „proti úložišti“ vyjadřuje společnou nespokojenost se současným diskriminačním stavem od státu směrem k obcím.

Schéma vztahů mezi účastníky jednání o HÚ

Realizační aspekty

- Metodika se zaměřuje na sociální charakter realizačních aspektů.

REALIZAČNÍ ASPEKT	IDENTIFIKACE SOCIÁLNÍHO CHARAKTERU
komunikační	veřejně dostupné zdroje informací o projektu HÚ
	veřejná debata se zastoupením všech názorových perspektiv
	transparentní komunikace jako způsob budování důvěry
politický	účast veřejnosti, zejm. místních komunit, na rozhodování
	účast obecních samospráv na rozhodování
	jasná a fungující dělba kompetencí mezi státními institucemi
právní	právní rámec upravující proces výběru finální lokality
	právní rámec pro nakládání s VJP a VAO
	právní nástroje pro poskytování dílčích garancí v průběhu realizace projektu
ekonomický	kompensace od státu obcím ve vytipovaných lokalitách
	socioekonomické důsledky pro finální lokalitu
	přidaná hodnota projektu HÚ pro finální lokalitu
etický	odpovědnost za VJP a VAO vyprodukované na území ČR
	odpovědnost za zátěž plynoucí z rozhodnutí o HÚ vůči budoucím generacím
	celková spravedlnost rozhodovacího procesu
bezpečnostní	zajištění ochrany života před radioaktivním zářením při přepravě a ukládání VJP a VAO
	analýza potenciálních vnějších rizik (např. teroristický útok, válečný konflikt)
environmentální	vliv projektu HÚ na životní prostředí zejm. ve finální lokalitě (např. zemědělské plochy, zdroje vody, lesy, areály pro trávení volného času)
	vliv změn životního prostředí na místní komunity (např. v oblastech bydlení, zemědělství, regionální turistiky)
technicko-konstrukční	zátěž vyplývající z realizace průzkumných a stavebních prací pro místní komunity
	zapojení ekonomických subjektů do průzkumných a stavebních prací
	integrace technicko-konstrukční a sociálněvědní expertízy
kulturní	architektonické začlenění stavby HÚ do krajiny
	vliv projektu HÚ na formování kulturní identity lokality
	dlouhodobá mezigenerační paměť týkající se areálu HÚ

Organizace metodiky

ZÁSADY

Jsou abstraktní. (Významově jde o pojem, který má blízko k pojmům „maxima“ či „princip“.)

Postihují, jak by měl probíhat proces dialogu, přestože dokonalá realizace zásad je v realitě obtížná.

S ohledem na témata dialogu vyznačují ideální stav, o který na základě dostupných znalostí je smysluplné usilovat.

POSTUPY

Jsou to spíše konkrétně zaměřené návody pro praxi.

Uvádějí aktivity, procedury, nástroje, doporučení pro rozhodování apod. na podporu realizace zásad.

Způsob organizace textu

vi. *Místní komunity mají možnost kontrolovat činnost odborníků.*

Kromě toho, že jsou informace prezentovány odborníky na straně státního aparátu, je pro rovnocenný dialog důležité, aby zvláště místní komunity měly možnost tyto **informace prověřovat**, a tak být v pozici, kdy dovedou **činnost státu kontrolovat**. Současné slabé postavení obcí v procesu rozhodování o HÚ pro takovou kontrolu nevytváří dostatečné podmínky. Místní komunity jsou odkázány na sdělení odborníků zaměstnaných státem nebo institucemi v oblasti jaderné energetiky. V občanech lokalit tato skutečnost utvrzuje frustrující pocit, že se stali součástí vysoké politické a ekonomické hry, kde mají místo jen jako diváci, kteří nemohou nic ovlivnit.

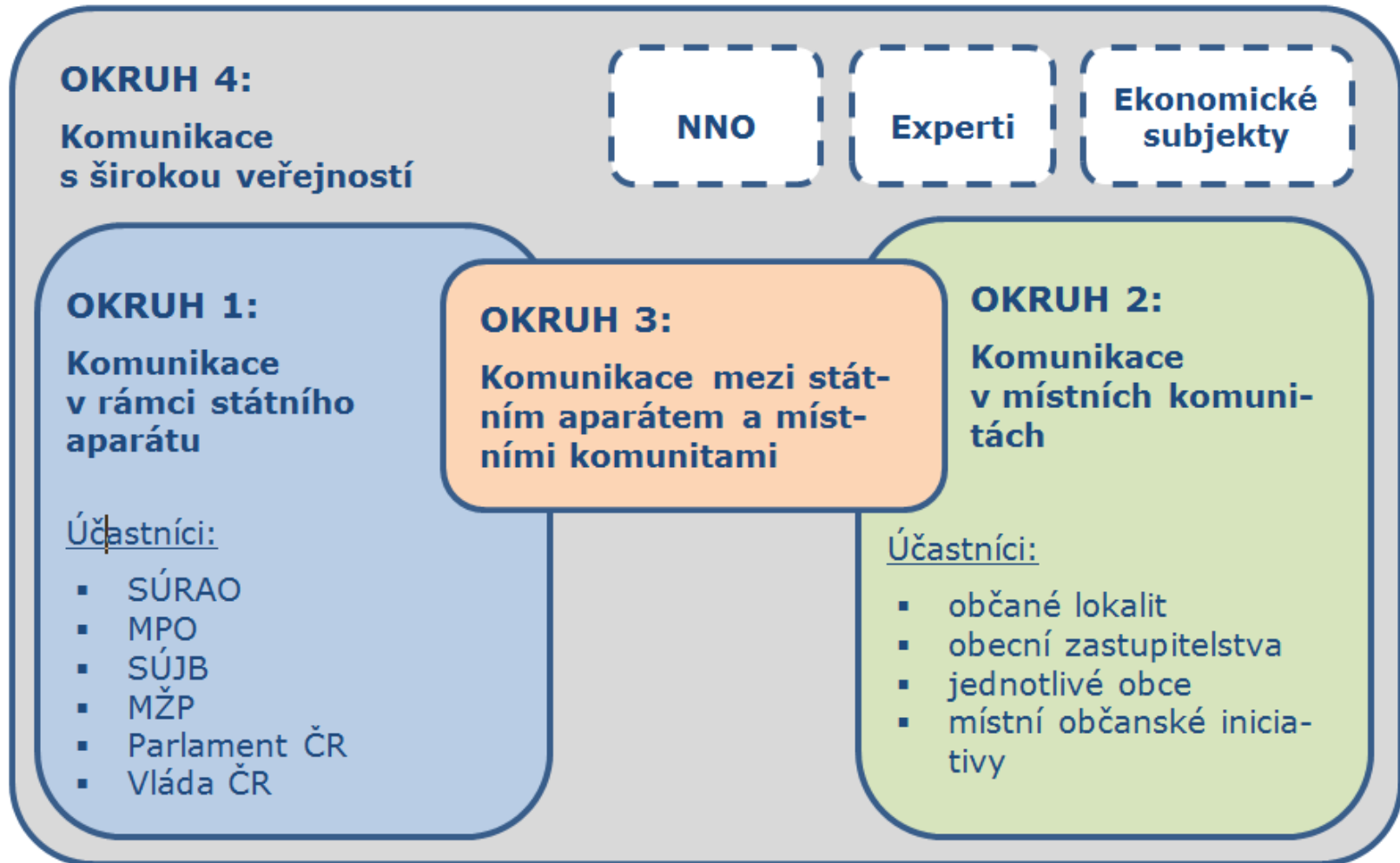
Návrhy postupů:

- *Založit finanční fond, který každé z vytipovaných lokalit umožní čerpat účelově vázané finanční prostředky na **zaplacení odborníků nezávislých na státním aparátu a institucích jaderné energetiky**. Předpokladem fungování fondu je vytvoření postupu pro výběr odborníků, např. za pomoci hlasování v komunitních sdruženích (viz tabulku 4). Zjištění těchto odborníků by byla zdrojem argumentů pro dialog o HÚ mezi místními komunitami a státním aparátem v PS pro dialog.*
- *S pomocí otevřeného přístupu, vzdělávání, exkurzí, veřejných akcí apod. **zvyšovat kompetenci obyvatel lokalit** zapojit se do komunikace a dialogu o*

Zásady pro PROCES DIALOGU

	Rozhodování jako proces dialogu	
Kultivace prostředí pro komunikaci	<i>Komunikace je transparentní a opírá se o dostatek veřejně dostupných zdrojů informací.</i>	
	<i>Základem komunikace je dialog ve veřejné sféře, jehož účastníci se respektují jako rovnocenní partneři.</i>	
	<i>Dialog je otevřený, ale organizovaný.</i>	
	<i>Dialog je cestou vzájemného učení.</i>	
Sdílení poznatků mezi experty a laickou veřejností	<i>Odborné argumenty jsou prezentovány v úplnosti a tak, aby byly srozumitelné laické veřejnosti.</i>	
	<i>Místní komunity mají možnost kontrolovat činnost odborníků.</i>	
Účast na rozhodování	<i>Všechny strany mohou prezentací svých názorů ovlivnit rozhodování.</i>	
	<i>Pro rozhodování je vyvinut právní mechanismus, který zohledňuje názorovou perspektivu místních komunit.</i>	
	<i>Rozhodovat je možné až po objasnění realizačních aspektů hlubinného úložiště.</i>	

Schéma okruhů komunikace o HÚ

Zásady pro TÉMATA DIALOGU

Protože se metodika zabývá rozhodováním o HÚ v širokém, komplexním smyslu slova, je věnována pozornost také tématům, která zatím nejsou aktuální, tj. jsou **předjímány určité budoucí situace.**

	Témata dialogu	
<i>Opatření ve prospěch místní komunity</i>	<i>Místní komunity znají a formulují své zájmy.</i>	
	<i>Plán rozvoje lokality se opírá o systém záruk.</i>	
<i>Kulturní identita lokality s HÚ</i>	<i>Je vyzdvihnout etický rozměr projektu HÚ.</i>	
	<i>Projekt HÚ umožňuje místní komunitě rozvinout smysluplný příběh o vlastní identitě.</i>	
<i>Životní prostředí a místní komunita</i>	<i>Je dohodnut systém kontroly vlivu na životní prostředí včetně nezamýšlených důsledků.</i>	
	<i>Je dohodnut systém kontroly sociálních důsledků změn životního prostředí.</i>	

Konkrétní myšlenky a návrhy metodiky

- ❑ Organizace **smíšených fór** (*odborníci různého zaměření, laická veřejnost*).
- ❑ Úspěch nezaručí vyplácení kompenzací, ale dojednané **záruky a jejich dodržování**.
- ❑ Poskytnout místním komunitám **peníze na nezávislé odborníky**.
- ❑ Přijetí HÚ ve finální lokalitě vyžaduje redefinici kulturní identity místa. Předpokladem je **rozvinutí smysluplného příběhu**.
- ❑ **Etický prvek příběhu**: převzetí celospolečenské odpovědnosti místní komunitou.

Pokušení jednat z pozice síly

Stát zúžil výběr míst pro úložiště jaderného odpadu. Zůstaly Kraví hora a Horka

Ministerstvo průmyslu zúžilo počet
vytipovaných míst pro úložiště jaderného
odpadu ze sedmi na dvě. Geologické
průzkumy se teď budou týkat jen lokalit
Kraví hora na Žďársku a Horka pod
Velkým Meziříčím. Výběr zúžilo
ministerstvo kvůli protestům okolních
obcí – v pěti lokalitách se starostové
nebo místní obrátili i na soud.

chodu Jan Mládek a ředitel Správy
odpadů Jiří Slovák

Edvard Sequens: Hlubinný veletič ministra Mládky

15.7.2016 ▶ Diskuze: 1

Ministr průmyslu Mládek provedl veletič v procesu vyhledávání místa pro hlubinného úložiště vyhořelého paliva, když oznámil, že na pěti lokalitách (Čihadlo v okolí Lodhého na Jindřichohradecku, Magdalena v okolí Jistebnice na Táborsku, Březový potok poblíže Pačejeva u Nepomuka, Čertovka v blízkosti Lubence a Hrádek u Dolní Cerekve na sever od Jihlavy) zmrazí další práce. Vyhledávání má pokračovat jen na lokalitách Horka v okolí Budišova na Třebíčsku a Kraví hora poblíž Rožné na Žďársku, kde podle svých slov „cítí politickou vůli k úložišti“.

Děkuji za pozornost!

martin.durdovic@soc.cas.cz